

Tomo vaikystė

O dabar, peršokę keletą metų, žvilgtelėkime vėl į Londoną.

Londonas jau buvo išgyvenęs penkiolika šimtmečių ir tais laikais buvo didelis miestas. Jis turėjo šimtą tūkstančių gyventojų; kitų nuomone, – dvigubai daugiau. Gatvės buvo siauros, kreivos ir purvinos, ypač toje miesto dalyje, kur gyveno Tomas Kentis, netoli Londono tilto. Namai buvo mediniai, antrasis aukštas platesnis už pirmąjį, trečiojo alkūnės prasikišusios virš antrojo. Kuo aukščiau namas kilo, tuo labiau jis platėjo. Namų griaučiai buvo suręsti iš stiprių, kryžmais sudėtų rąstų, į tarpus prikimšta kietos medžiagos, o iš viršaus užtepta tinku; rąstai nudažyti raudonai, mėlynai arba juodai – pagal šeimininko skonį, ir todėl namai atrodė labai spalvingai. Langai buvo nedideli, su mažais rombo pavidalo stiklais; atsiverdavo jie į lauko pusę ant sąvarų, kaip durys.

Namas, kuriame gyveno Tomo tėvas, stovėjo už Puding Leino, dvokiančioje aklinoje gatvelėje, vadinamoje Atmatų kiemu. Namas buvo mažas, sukiužęs, sukrypęs, tačiau sausakimšai prisigrūdęs skurdžių. Kenčių šeimos kambarys buvo trečiame aukšte. Motina su tėvu dar turėjo kertėje šiokią tokią lovą, bet Tomo, jo senelės ir dviejų seserų – Betos ir Nanos – net tai nevaržė, – jiems priklausė visa asla, ir jie galėjo miegoti kur tinkami. Jų žinioje buvo vienos ar dviejų antklodžių likučiai ir keli glėbeliai sutrintų, nešvarių šiaudų, bet vargu ar visa tai gali pavadinti patalu, nes rytą viską suversdavo krūvon, o vakare iš jos kiekvienas išsirinkdavo sau kas patinka.

Beta ir Kana – penkiolikmetės dvynės – buvo geraširdės mergaitės, tačiau apskretusios, skarmaluotos ir didelės nemokšos. Panaši buvo ir motina. Bet tėvas su senele – tai tikra kipšų porelė. Kur nutverdami, jie prisigerdavo ir tada pešdavosi arba tarpusavyje, arba su tuo, kas pirma jiems pasipainiodavo po kojų; girti ar blaivūs, jie visuomet keikdavo ir burnodavo. Džonas Kentis buvo vagis, o jo motina – elgeta. Jie ir vaikus išmokė elgetauti, bet vagimis jų padaryti nepavyko.

Namuose – elgetų ir vagių lizde – gyveno žmogus, nepriklausęs baisiajai gaujai. Tai buvo senas geras kunigas, kurį kadaise į gatvę išvarė karalius, paskyręs jam keleto variokų pensiją. Dažnai jis slapčia parsivesdavo vaikus pas save ir mokydavo mylėti tai, kas gera. Tėvas Endrius išmokė Tomą skaityti, rašyti ir truputį lotyniškai; jis būtų išmokęs ir mergaites, bet tos bijojo, kad draugės nesityčiotų iš nederamo jų mokytum.

Visas Atmatų kiemas buvo toks pat širšių lizdas, kaip ir namas, kuriame gyveno Kenčiai. Kas naktį čia būdavo girtuokliaujama, riejamasi, pešamasi beveik ligi aušros. Praskelta galva čia nebuvo naujiena, kaip ir kasdienis badavimas. Bet vis dėlto mažasis Tomas nesijautė

nelaimingas. Matydavo jis kartais daug vargo, tačiau nesuprato, kad tai – vargas. Taip gyveno visi Atmatų kiemo berniukai, ir Tomas galvojo, kad kitaip nė būti negali. Jis žinojo, kad vakare, grįžus namo tuščiomis rankomis, pirmiausia jį išplūs ir apkuls tėvas, paskui tą patį pakartos baisioji senelė, tik daug smarkiau, o vėlai naktį prie jo tylutėliai prišliauš išbadėjusi motina ir vogčiomis įbruks jam apgraužtą plutelę ar kitą kokį trupinėlį; tuos kąsnelius, atitraukusi nuo savo burnos, ji laikydavo Tomui, nors vyras ne sykį ją buvo nutvėręs ir už tokią klastą skaudžiai primušęs.

Ne, Tomui ne taip jau bloga buvo gyventi, ypač vasarą. Jis elgetaudavo nedaug, tik tiek, kad išvengtų tėvo smūgių, juoba kad ir įstatymai, draudžiantys elgetauti, buvo griežti, o bausmės žiaurios. Daug laiko jis praleisdavo klausydamas gerojo kunigo Endriaus senų gražių pasakų ir legendų apie milžinus ir laumes, apie nykštukus ir burtininkus, užkerėtas pilis ir didingus karalius bei princus. Jo galva buvo pilna tų stebuklingų pasakų, ir ne sykį naktį, gulėdamas tamsoje ant gniūžtės dygių šiaudų, nuvargęs, alkanas, primuštas, jis duodavo valią svajonėms ir veikiai pamiršdavo skriaudas ir skausmus, vaizduotėje regėdamas išlepinto princo nuostabų gyvenimą karaliaus rūmuose. Dieną ir naktį jam knietėte knietėjo pamatyti savo akimis tikrą prinčą. Sykį apie tai jis papasakojo savo draugams iš Atmatų kiemo, bet šie taip negailestingai jį išjuokė, kad Tomas daugiau nebesiryžo patikėti kam nors savo svajonių.

Tomas dažnai skaitydavo iš kunigo gautas senas knygas, ir vaiko prašomas kunigas paaiškindavo jų prasmę, o kartais papildydavo jas savo pasakojimais. Ilgainiui svajonės ir perskaitytos knygos paliko Tomo sieloje gilių pėdsakų. Jo svajonių žmonės buvo tokie puošnūs, ir jis ėmė bjaurėtis savo skarmalais ir purvu, panoro būti švarus ir geriau apsirengęs. Tiesa, jis ir dabar su tokiu pat pasitenkinimu žaisdavo purvyne, bet, maudantis Temzėje, buvo ne tik smagu pliuškintis vandenyje, – malonu buvo ir švariam iš upės išlipti.

Tomas kiekvieną kartą pamatydavo ką nors įdomaus Čypsaide prie gegužės stiebo² arba mugėse, o retkarčiais jam, kaip ir kitiems Londono gyventojams, tekdavo matyti karinę procesiją, kai sausuma ar laivu gabendavo į Tauerio³ kalėjimą kokį nors nelaimingą įžymų didiką. Kartą vasarą jis matė, kaip Smitfilde ant laužo buvo sudeginta vargšė Ana Eskju⁴, o drauge su ja dar trys žmonės, ir girdėjo, kaip buvęs vyskupas sakė jiems pamokslą, kurį Tomas praleido pro ausis. Taip, Tomo gyvenimas buvo gana įvairus ir įdomus.

Netrukus perskaitytos knygos ir svajonės apie karalių gyvenimą taip susuko Tomui galvą, kad jis nesąmoningai ėmė *vaidinti* prinčą, jis pradėjo įmantriai kalbėti ir iškilmingai elgtis, tuo sukeldamas didžiausią draugų nuostabą ir juoką. Bet Tomo įtaka draugams kasdien vis augo; greitai berniukai į jį pradėjo žiūrėti su pagarba ir pasigėrėjimu, kaip į aukštesnę būtybę. Jiems atrodė, kad Tomas tiek daug žino, kad jis gali padaryti ir papasakoti tiek nuostabių dalykų! O jis pats toks išmintingas, toks mokytas! Ir ką tik Tomas kalbėdavo ar veikdavo, draugai viską išpasakodavo vyresniesiems, tad netrukus ir šie pradėjo šnekėti apie Tomą Kentį ir laikyti jį nepaprastai gabiu, nuostabiu berniuku. Suaugę žmonės kebliais atvejais kreipdavosi į Tomą ir

dažnai stebėdavosi jo sąmoju ir išmintingais sprendimais. Visi, kas tik pažinojo Tomą, laikė jį didvyriu, tik namiškiai nieko ypatingo jame nematė.

Po kiek laiko Tomas įsitaisė tikrą karaliaus dvarą. Jis pats buvo princas, artimiausi draugai – asmens sargyba, rūmininkai, vyriausieji arklīninkai, palydos lordai ir damos, karališkosios šeimos nariai. Kasdien tariamąjį princą jie sutikdavo pagal ceremonialą, apie kurį Tomas buvo skaitęs senuose romanuose; kasdien karaliaus taryba svarstydavo tariamosios karalystės valstybinius reikalus, kasdien jo didenybė tariamasis princas duodavo įsakymus įsivaizduojamoms armijoms, laivynams ir užjūrio valdoms.

Vėliau tais pačiais skarmalais apsilvilkęs Tomas eidavo elgetauti, iškaulydavo keletą fatingų⁵, krimsdavo sausą plutą, namie gaudavo įprastą smūgių ir keiksmų davinį, o tada atsiguldavo ant saujelės dvokiančių šiaudų ir vėl paskėsdavo svajonėse apie tariamą savo didybę. O troškimas nors kartą išvysti tikrą, gyvą princą augo diena po dienos, savaitė po savaitės, kol nustelbė visus kitus norus ir tapo vienintele jo gyvenimo aistra.

Vieną sausio mėnesio dieną Tomas kaip paprastai išėjo elgetauti. Basas, sušalęs, nusiminęs, jis ištisas valandas slankiojo aplink Minsing Leiną ir Litl Ist Čypą, žvalgėsi į smuklių langus ir rijo seilę, matydamas juose išdėstytus didžiulius kiaulienos paštetus ir kitus nuostabius mėsos patiekalus. Jam atrodė, kad tai angelams skirti skanėstai; tiesa, jis taip sprendė tik iš kvapo, – paragauti tokių gėrybių jam dar niekuomet neteko. Dulksnojo smulkus, šaltas lietutis, oras buvo rūškanas, diena liūdna. Vakare Tomas parėjo namo taip sulytas, nuvargęs ir alkanas, kad net tėvas su senele, matydami jo graudžią išvaizdą, savaip jo pagailėjo – tik sykį niuktelėję, nuvarė gulti. Skausmas visame kūne, alkis, barnių ir muštynių triukšmas namuose ilgai neleido jam užmigti, bet pagaliau mintys jį nunešė į tolimas pasakų šalis, ir vaikas užsnūdo, apsuptas auksu ir brangakmeniais išsidabinusių princų. Princai gyvena erdviuose rūmuose, tarnai trilinka lankstėsi jiems arba galvotrūkčiais lėkdavo vykdyti jų įsakymų. O paskui, kaip visuomet sapne, Tomas ir pats pasijuto esąs princas.

Ištisą naktį jis mėgavosi savo karališka didybe, vaikščiojo akinančioje šviesoje tarp įžymių lordų ir damų, alsuodamas nuostabiais aromatais, gėrėdamasis žavinga muzika, čia šypsniu, čia karališku galvos linktelėjimu atsakydamas į puošnios dvariškių minios sveikinimus, o dvariškiai pagarbiai lenkėsi ir skyrėsi į šalis, duodami jam kelią.

O rytą nubudęs jis vėl pamatė aplink save vargą, ir, kaip paprastai po tokio sapno, viskas jam atrodė tūkstantį kartų skurdžiau. Tomą apėmė sielvartas, maudulys, ir jis gailiai pravirko.

² Gegužės stiebas – aukštas stulpas, papuoštas gėlėmis ir vėliavomis; aplink jį būdavo šokama per Vidurvasario šventę.

³ Taueris – Londono tvirtovė, kur buvo kalinami karaliai ir didikai.

⁴ Ana Eskju (1521–1546) – protestantė; dėl religinių nesutarimų su viešpataujančia katalikų bažnyčia ji buvo kankinama ir sudeginta Smitfilde.

⁵ Fatingas – smulki varinė moneta.